

Sông Cửu Long, Trường Giang Vạn Dặm Hứa Hoàn

*Sông Cửu Long 9 cửa, 2 dòng,
Người thương anh vô số, nhưng chỉ một lòng với em*

(Ca Dao)

Nhiều du khách mới đến Việt Nam, đứng trên lầu khách sạn Caravelle hay Majestic, nhìn ra bến Bạch Đằng, thấy tàu bè san sát, tưởng rằng đó là sông Mê Kông. Thực ra, sông Mê Kông không có một chi lưu nào chảy ngang qua thủ đô Sài Gòn cả. Trước bến Bạch Đằng là sông Sài Gòn, một phụ lưu của sông Đồng Nai. Đứng hàng thứ

7 trên thế giới về chiều dài và sức mạnh phi thường, sông Cửu Long là một loại "trường giang vạn dặm" của nước ta. Phát nguyên từ vùng cao nguyên quanh năm giá buốt Hi Mã Lạp Sơn, nguồn sông Cửu Long chảy xiết qua các ghềnh đá, các hẻm vực cheo leo của châu Đại Lý bên Vân Nam Trung Quốc, rồi qua nội địa nước Lào, ngoằn ngoèo như con rắn vĩ đại dài khoảng 1200 dặm. Tới đây dòng sông Cửu Long trở thành sông mẹ chung cho bốn nước: Lào, Thái, Cam-pu-chia và Việt Nam, mỗi nơi có khoác một tên bản xứ khác nhau. Tại Lào gọi là sông Năm Khoang. Đến Thái Lan được gọi là Mae Khong. Từ đó, người Pháp phiên âm lại là Mékong (Mê Kông). Vào lãnh thổ Cam-pu-chia gần thác Khône vĩ đại, sông Mê Kông chảy vào nội địa xứ chùa Tháp, rồi chia làm hai nhánh:

- Sông Tonlé Sap đổ vào Biển Hồ, có công dụng như một hồ chứa nước nhân tạo, để điều hòa mực nước giữa hai mùa mưa nắng.

- Một nhánh ngoặt về phía Đông, chảy vào Nam Việt trước khi ra bể cả. Đây cũng là con đường lưu thông huyết mạch của nước Cam-pu-chia trước khi có hải cảng Kom-pong-som (Sihanouk Ville).

1 - CỬU LONG, RỒNG VÀNG CHÍNH KHÚC CỦA MIỀN NAM

Từ trên cao nhìn xuống, sông Cửu Long long lanh như một dải lụa, quanh co uốn khúc chảy ra bể Đông. Rồi lãnh thổ Cam-pu-chia, sông Cửu Long chia ra làm hai nhánh xâm nhập nội địa nước ta:

- Nhánh Tiền Giang:

Là một loại sông ngòi cổ, lòng sông cạn, nhiều cát, khúc khuỷu với các cù lao trù phú, chảy qua các thị trấn Tân Châu, Hồng Ngự, ngã ba Chợ Vàm, Sa Đéc, Vĩnh Long, Mỹ Tho, Bến Tre, rồi đổ vào biển Đông bằng 6 cửa:

* Cửa Tiểu, hay Vàm Láng, làng Thới Thuận, Gò Công.

* Cửa Đại, thuộc quận Bình Đại Bến Tre, với quận lỵ án ngữ bên hữu ngạn.

* Cửa Ba Lai, một thoát lưu nhỏ chảy qua cầu Chệt Sậy, Bến Tre.

* Cửa Hàm Luông, còn gọi là Giồng Luông, hay Hàm Long, rất rộng. Khi thủy triều lên, đứng bên bờ bên này không nhìn thấy bên kia, vì nó nhận nước từ các chi lưu Chợ Lách, Cái Mơn, Hàm Lòng đổ qua.

* Cửa Cổ Chiên, do sông Cổ Chiên chảy từ tỉnh lỵ Vĩnh Long, qua cù lao Quới Thiện, Rạch Bàng, Trà Vinh... đổ ra biển. Hai bên bờ và trên những cù lao có vô số những cây bần, sách xưa gọi là cây thủy liễu.

* Cửa Cung Hậu.

- Nhánh Hậu Giang:

Người Pháp gọi là sông Bassac, thuộc loại sông trẻ, dòng sông thẳng, ít phù sa, nước chảy xiết, đổ ngang qua Châu Đốc, Long Xuyên, Thốt Nốt, Ô Môn, Cần Thơ, rồi chảy ra Đại Ngãi, cù lao Dung, rẽ dòng làm hai nhánh thoát ra biển: cửa Định An và cửa Bassac. Nơi đây dòng sông sâu rộng, tàu

bè ra vào dễ dàng thủ phủ miền Tây (Cần Thơ). Cuối cùng, có một thoát lưu rất nhỏ, bề ngang hơn 100m, chảy qua Cổ Cò, đổ ra cửa Mỹ Thanh (hay Tranh Đề). Theo nhà kinh tế hậu chiến Lillenthal Hoa Kỳ thì sông Mê Kông "đổ ra một lưu lượng gấp 6 lần sông Nile, có thể sản xuất một số điện lực khổng lồ, giá rẻ để làm phát triển kỹ nghệ mới như luyện nhôm, các quặng mỏ, và sau cùng có thể mang ánh sáng đến các nơi xa xôi tận Mã Lai Á và Singapore. Thật ra, sông Cửu Long chỉ có 8 cửa mà thôi, cửa Tranh Đề chỉ là một thoát lưu phụ, không đáng kể. Một ký giả Mỹ viết trong tạp chí National Geographic: "Lúc ở VN, ông đã dùng trực thăng bay qua bay lại cửa sông Cửu Long nhiều lần, để kiểm chứng lại sông này có 9 cửa, nhưng không lần nào ông đếm được 9 cửa như sách địa lý đã nói. Ông chỉ tìm ra được 8 cửa mà thôi" (Không có cửa Tranh Đề). Theo cụ Nguyễn Văn Vực năm nay 62 tuổi, nguyên là Chánh Sự Vụ Sở Thông Tin Đô Thành dưới thời cố Tổng Thống Ngô Đình Diệm, đã cho biết rằng: "Chính ông Trịnh Hoài Đức đã đặt tên sông

này là sông Cửu Long trong Gia Định Thành Thông Chí, có nghĩa là 9 con rồng. Con số 9 là một tín ngưỡng đặc biệt của dân miền Nam, cũng như con số 7. (Người ta thường nói núi Thất Sơn, nhưng thật ra có hơn 7 ngọn núi). Ý nghĩa số 9 biểu trưng cho số cực đại của hào dương trong dịch lý. Số 9 chỉ hào dương lên tới đỉnh, tượng trưng sự thịnh vượng.

Cũng như sông Danube bên Âu Châu, Cửu Long là một con sông quốc tế, bị chi phối bởi quyền lợi của những quốc gia mà nó chảy qua. Chẳng hạn như ở miền hạ lưu (Nam VN), muốn bắc một cây cầu qua bến phà Mỹ Thuận, hay Cần Thơ, cần có sự đồng ý của Cam-pu-chia, vì nếu cầu này xây thấp quá sẽ làm cản trở tàu bè của họ lưu thông. Đối với bốn quốc gia nằm trong lưu vực sông Cửu Long, thừa hưởng được nguồn tài nguyên vô tận: nước tưới. Lưu vực sông Cửu Long rộng độ 236,000 dặm vuông, một vựa lúa thơm ngon, nước trong, gạo trắng, đã nuôi sống hơn 40 triệu dân của bốn nước Thái, Lào, Cam-pu-chia, Việt Nam. Ngoài tư cách một phúc thần mang lại sự thịnh vượng chung cho bốn xứ, sông Cửu Long có những lúc thịnh nộ giữa những cơn nước lũ tháng 10, cuộn cuộn nước phù sa. Đến mùa nắng, dòng sông hẹp lại, nước chảy hòa hoãn lờ đờ, nhất là khoảng từ Paksé trở lên Mường Luông (thủ đô Luang Prabang):

"Nhờ nước chảy êm, nên con tàu kéo theo mấy chiếc thuyền chở cả mấy chục chiếc xe hơi mà đi khá nhẹ nhàng. Ngồi trên tàu, nhìn ra hai bên bờ, cây cối xanh tươi bên này là nước Lào, bên kia là Thái Lan, lâu lâu có một vài người làm ruộng gần bờ sông, ở quãng trống không có rừng..."

(Bài Đem Xuống Tuyên Đài của Minh Lãng)

Từ tháng 9 đến tháng 10, khi mùa mưa đến, dòng sông mở rộng ra, có nơi đến 10 km, nước sông dâng lên ngập các khu rừng già ở Miên, Lào, liếm các cột nhà sàn. Điều này cũng giải thích tại sao dân chúng Long Xuyên, Châu Đốc thích ở nhà sàn. Đến tháng 11, khi mùa mưa dứt, sông Cửu Long lại hồi sinh. Ngay trước khi nước rút, dân chúng ở hai bên bờ sông dẫn nước tưới vào ruộng, để nuôi sống cây mạ non mềm mại, và họ cầu mong cho nước ấy đừng bốc hơi trước khi hoa màu chín.

Mùa hè ở Cam-pu-chia nắng chang chang như thiêu đốt, dòng sông trở nên hẹp, để lộ ra nhiều bãi cát. Nước sông Cửu Long ể oải chậm chạp qua những dòng sông uốn khúc lồi lõm. Cùng với phụ lưu của nó, sông Tonlé Sap đã mất đi sức mạnh, không còn cuộn cuộn mang phù sa ra bể như trước nữa. Đến đây, sông Cửu Long đã có thủy triều chảy ra chảy vào. Đối với miền Nam, sông Cửu Long mang đến nhiều lợi ích phi thường. Nó đem phú túc thịnh vượng cho những miền nằm trong lưu vực hai con sông Tiền và Hậu. Sông Cửu Long mang đến phù sa, nước ngọt, tưới ruộng vườn cho cây trái sanh sôi nảy nở, cho mạ non xanh tốt, cho lúa sai oằn. Một nguồn lợi khác rất đáng kể đó là cá tôm phong phú, đặc biệt vùng Châu Đốc, Tân Châu, Hồng Ngự... hứng trọn nước Biển Hồ đổ xuống. Dòng sông đã mang lại ấm no, đời sống lạc quan cho thôn xóm ven bờ như Cao Lãnh, Nha Môn, Cái Mơn, Cái Bè:

Gà nào hay cho bằng gà Cao Lãnh.

Gái nào bảnh bằng gái Tân Châu

Anh thương em chẳng nệ sang nghèo...

(Ca dao)

Có sống về nông nghiệp mới biết sự quý báu và cần thiết của nước tưới, mà sông Cửu Long đã mang lại cho dân chúng miền Nam một nguồn lợi thiên nhiên vô tận. Giới nông dân có câu: *"Nhất nước nhì phân tam cần tứ giống"*. Lúc ở Philippines, tôi có dịp đi chung xe với một bà y tá người Phi tên Laniel, đã từng qua VN, sống ở Mỹ Tho, Tây Ninh... Bà kể rằng: *"Đất nước anh may mắn hơn đất nước chúng tôi (dĩ nhiên nếu không có CS) vì ở đây chúng tôi thiếu nước, cho nên trái xoài trái dứa ở Phi ăn không ngon bằng xoài cát và dứa xiêm ở Mỹ Tho. Cũng như trái sầu riêng, trái bon bon, trái chôm chôm, là những trái cây rất quý, rất đặc biệt. Tôi đã từng ở Pénang, Singapore, đã từng thưởng thức những món ấy, nhưng trái cây ở miền Nam (VN) rất độc đáo"*.

Điều đó rất đúng. Các loại chôm chôm Java, bòn bon, sầu riêng là những trái cây miền nhiệt đới, gốc từ Nam Dương, Mã Lai, Singapore du nhập vào Việt Nam. Theo nhiều bậc kỳ lão ở Chợ Lách, Cái Mơn, Cái Nhum kể lại rằng các loại trái cây vừa nêu trên do chính nhà bác học Trương Vĩnh Ký, quê ở xã Vĩnh Thành Cái Mơn đem về, nhân các chuyến đi lại giữa Nam Kỳ và Pénang của các cố đạo. Hồi còn nhỏ, tôi được nghe thân phụ kể lại rằng trái sầu riêng trong vườn chúng tôi, gây giống từ loại sầu riêng đặc biệt của Singapore, nên khi chín rụng xuống, thì lắc nó kêu "xục xục" nên còn gọi là sầu riêng "xục xục Singapore".

Sở dĩ trái cây miền Nam ngon ngọt, hương vị độc đáo khó quên là nhờ phù sa nước tươi của sông Cửu Long, mà những nơi khác không có được trừ Thái Lan, chung dòng sông mẹ. Đồng bằng sông Cửu Long là một khu vực đa diện, đặc biệt nổi tiếng với trái cây nhiệt đới, như chôm chôm tróc java, Cái Mơn, cam quýt, sầu riêng Cái Bè, Sa Đéc Nha Môn, Phong Điền, vú sữa Vĩnh Kim (Sầm Giang). Vùng Mỹ Tho, Sa Đéc, Cao Lãnh, Vĩnh Long, Cần Thơ... là địa đàng của miền Nam, nhờ phù sa màu mỡ của sông Cửu Long bồi đắp hàng năm. Không giống như những sông khác, sông Cửu Long không cần phải đắp đê ở hai bên bờ. Mỗi năm đến mùa nước nổi tháng 10 âm lịch, phù sa tràn vào ruộng. Lúc nước rút đi để lại một lớp bùn non, là phân bón cho ruộng vườn, cây trái, tạo ra một khu vực trù phú độc đáo ở hạ lưu sông Cửu Long. Nơi đây dân chúng sống thong dong, nhàn hạ, nếu có một mẫu vườn, vài công ruộng.

Phong cảnh ở miền đồng bằng sông Cửu Long cũng rất êm đềm thơ mộng, đã làm say mê, quyến rũ các du khách từ nơi xa đến... Ngược dòng Tiền Giang, qua Mỹ Tho, Sa Đéc, Cao Lãnh, Tân Châu, Hồng Ngự... hai bên bờ cây cối ruộng vườn xanh mướt quanh năm. Mùa nào cũng có trái cây chín. Nếu nhàn nhã, mời bạn làm một cuộc du lịch bằng ghe, lên đê trên sông nước để quan sát cảnh vật và đời sống của người dân quê. Từ miền cửa Đại, với vườn dừa bát ngát nằm bên những cồn phù sa như Cồn Cống, Cồn Bà, Cồn Ong, Cồn Cô, Cồn Cậu chảy dọc theo dòng sông cho đến Mỹ Tho. Hai bên bờ cây cối sai oằn, nặng trĩu những dừa, những chuối, những cam quýt, bưởi, mận, xoài, Cù Lao Rồng, còn gọi là Cồn Rồng, nằm đối diện với chợ cũ Mỹ Tho, trước kia làm nơi sống riêng cho người cùi, và cũng là nơi Thủ Khoa Huân bị hành quyết cuối thế kỷ 19. Cồn Phụng, nằm án ngữ trước phà Rạch Miễu đi Tân Thạch, thánh địa của Ông Đạo Dừa, với nhiều kiến trúc độc đáo. Lên phía trên, ta qua cù lao Tân Phong nổi tiếng với ốc gạo ngon đặc biệt. Sau đây là đoạn tả cảnh du lịch trên sông Cửu Long của Phạm Quỳnh mấy mươi năm trước:

“Nhưng thật ra đi trên sông Mê Kông mà không ngờ là sông Mê Kông, lắm khi tưởng ở trong cái kênh, cái lạch nào, không mấy lúc có cảm giác ở giữa chốn tràng giang. Vì trong khoảng từ Mỹ Tho lên Châu Đốc, trong sông đầy những cù lao cùng bãi cát, nhiều nơi to rộng lắm, từng làng từng tổng ở vừa, đầy những cây cỏ um tùm, chật mát cả lòng sông, cho nên coi hẹp đi”.

Theo nhánh sông Cổ Chiên từ Vĩnh Long lên, thì mỗi cù lao, mỗi cồn là những vườn cây ăn trái sum suê, dân cư trù phú, tám tiết có cây thanh mậu. Nào cù lao Quới Thiện (còn gọi là cù lao Dài, hay cù lao Năm Thôn), cồn Phú Đa, cù lao An Thành, cồn Chọi (Sa Đéc) đâu đâu cũng nhà cửa, ruộng vườn san sát, nhà sàn, nhà gạch mái ngói ẩn hiện trong các vườn cây xanh tươi. Cồn thì nhỏ hơn cù lao, là một loại đất bồi mới nổi lên khỏi mặt nước, do phù sa tạo lập nên, do đó trồng trọt rất tốt. Nơi đây người ta làm "bờ bao" để trồng chôm chôm, xoài cát. Danh từ bờ bao mới xuất hiện độ hơn 10 năm nay, do sáng kiến của nhà vườn miền Nam. Vì là đất tân bồi còn thấp ngang mặt nước, hay có nơi thấp hơn mặt nước, khi nước rộng cao tháng 10, nên người ta phải đắp bờ bao xung quanh, chớ không đợi cho phù sa bồi đắp cao lên, phải mất vài chục năm nữa, cho đến cả

thế kỷ. Đây là một sáng kiến độc đáo, mang lại lợi tức sớm cho nhà vườn. Chôm chôm bờ bao ở Tân Phong rất nổi tiếng, bán được giá ở thị trường. Còn xoài cát sầu riêng bờ bao đặc sắc, đã mang lại một nguồn lợi lớn, làm giàu cho chủ vườn sau một thời gian ngắn. Họ trồng xoài tháp, mận chiết, độ ba năm thu huê lợi, trong khi đó xen kẽ các loại cây mắc tiền hơn như cam quýt. Ngày nay, dân "bờ bao" đi ghe gắn máy dầu, ở nhà gạch, có đời sống vật chất phong phú. Nhà nào cũng có TV, Radio Cassette để nghe hát cải lương. Một nguồn lợi đặc biệt khác là các

vườn dừa ở Bến Tre. Việt Nam có những vườn dừa khá lớn như ở Hiệp Mỹ (Phan Rang), Tam Quan, Bồng Sơn, nhưng so với Bến Tre nào có thấm gì.

Ở đây dừa được trồng ngay ngắn trên liếp, dưới là mương nước ăn thông với mương cái, chảy ra sông, rạch. Kinh nghiệm chủ vườn cho biết dừa khô chỉ rụng về đêm khi nhiệt độ xuống thấp do đó giảm mức nguy hiểm cho người làm vườn. Đến kỳ thu hoạch, người ta dùng cù móc, hoặc cho người leo lên giựt từng quày dừa cho rụng xuống mương. Xuống nước, dừa khô nổi, do đó, dễ gom lại một chỗ lột vỏ rồi bán. Cái dừa dùng làm xà bông, mỹ phẩm, dầu ăn và làm bánh, là một nguồn ngoại tệ rất lớn. Ngày nay, cộng sản vào "quản lý" tất cả. Họ đánh thuế từng gốc dừa. Khi bẻ xuống nó thu mua, và đánh thuế một lần nữa. Dân chúng miền Nam nói rằng nhà nước đánh thuế từ gốc tới ngọn. Cây dừa rất quý, tất cả mọi thứ đều có công dụng trong đời sống hằng ngày của dân quê. Cây dừa thuộc "diện quản lý", chủ nhà muốn đốn dừa lâu (lâu năm) phải làm đơn xin phép. Chờ đi xa quá 3 trái dừa khô bị tịch thu. Ngày nay chủ vườn dừa ở miền Nam chỉ còn làm chủ lá dừa và tàu dừa để làm củi chụm mà thôi.

2 - NHIỀU DỰ ÁN QUỐC TẾ BIẾN LƯU VỰC SÔNG CỬU LONG THÀNH TRÙ PHÚ

Dưới sự bảo trợ của LHQ, nhiều dự án xây dựng đập nước để dẫn thủy nhập điền, làm nhà máy thủy điện và thuần hóa dòng sông mãnh liệt này rất tốn kém. Nó là một dự án quốc tế, mang đến lợi ích đa diện cho nhiều quốc gia nó chảy qua. Để xây dựng từng giai đoạn, người ta phải mất từ 30 đến 50 năm, có khi cả trăm năm, và phải chi tiêu khoảng 12 tỉ đô la, để biến 1200 dặm vuông lưu vực sông Cửu Long (phía Lào và Thái) trở thành một dòng sông trật tự, thúc đẩy khu vực nghèo đói và chậm tiến này đi đến một giai đoạn ổn định kinh tế và phát triển.

Theo lời của cựu Tổng Thư Ký LHQ tuyên bố: *"Dự án sông Cửu Long chắc chắn sẽ là một trong những thành quả lớn lao nhất của LHQ. Trụ sở Ủy ban sông Cửu Long đặt ở Bangkok đã đưa ra lời kêu gọi trợ giúp cho bốn nước được hưởng quyền lợi dự án này. Người Úc đã san phẳng địa điểm để làm đập trên một phụ lưu của sông Cửu Long. Tân Tây Lan tặng các thuyền máy để cho các chuyên viên đi lại trên những vị trí xa xôi của chương trình. Ba Tư cung cấp đầu. Do Thái trang bị kiến thức cho các nông trại ở Lào, và giúp các nông dân biết cách dẫn thủy nhập điền vào đất ruộng khô cằn của họ.*

Tinh thần của sông Cửu Long rất hay lây. Thái Lan cung cấp xi măng cũng như điện lực xây dựng đập Nậm Ngụm trên căn bản hứa hẹn sau khi hoàn thành, Lào sẽ bồi hoàn bằng số Kwatt /giờ cho Thái. Tương tự Cam-pu-chia cũng ủng hộ cho việc bắc cầu qua sông Cửu Long, không phải cho nước họ mà cho miền Nam Việt Nam.

Ngay cả cộng sản cũng thấy lợi ích của việc này. Hà Nội đã thấy được điện lực hữu ích cho kỹ nghệ, và đã mách nước tại hội nghị Ba Lê sẵn sàng tham dự".

Nguồn: <http://saigontimesusa.com/>